

JOVANČEVIĆ M.

**ZAKONSKI PROPISI O KORIŠTENJU I ZAŠTITI ŠUMA
U DUBROVAČKOJ REPUBLICI**

1. O tome
2. O tome
3. O tome
4. O tome
5. O tome
6. O tome
7. O tome
8. O tome
9. O tome
10. O tome
11. O tome
12. O tome
13. O tome
14. O tome
15. O tome
16. O tome
17. O tome
18. O tome
19. O tome
20. O tome
21. O tome
22. O tome
23. O tome
24. O tome
25. O tome
26. O tome
27. O tome
28. O tome
29. O tome
30. O tome
31. O tome
32. O tome
33. O tome
34. O tome
35. O tome
36. O tome
37. O tome
38. O tome
39. O tome
40. O tome
41. O tome
42. O tome
43. O tome
44. O tome
45. O tome
46. O tome
47. O tome
48. O tome
49. O tome
50. O tome
51. O tome
52. O tome
53. O tome
54. O tome
55. O tome
56. O tome
57. O tome
58. O tome
59. O tome
60. O tome
61. O tome
62. O tome
63. O tome
64. O tome
65. O tome
66. O tome
67. O tome
68. O tome
69. O tome
70. O tome
71. O tome
72. O tome
73. O tome
74. O tome
75. O tome
76. O tome
77. O tome
78. O tome
79. O tome
80. O tome
81. O tome
82. O tome
83. O tome
84. O tome
85. O tome
86. O tome
87. O tome
88. O tome
89. O tome
90. O tome
91. O tome
92. O tome
93. O tome
94. O tome
95. O tome
96. O tome
97. O tome
98. O tome
99. O tome
100. O tome

U V O D

Zahvaljujući unutrašnjoj slobodi Dubrovačka Republika je bila u mogućnosti da razvije i unaprijedi skoro sve privredne grane. Neke od njih (zanatstvo, pomorstvo, trgovinu) podigla je na zavidnu visinu za ondašnje prilike. Na temelju sačuvanih dokumenata napisane su o tome brojne rasprave, koje služe na ponos ne samo Dubrovniku nego svim našim narodima. Međutim, o dubrovačkim šumama, slobodnim od tuđinskog pustošenja sve do pada Republike, posve malo je pisano. Doduše, nešto o njima nalazimo kod Grujića, Rollera i drugih autora, ali ovi o tome pišu samo usputno, pa mnoga pitanja iz područja šumarstva nisu sređena u jednu cjelinu, i ostala su slabije razjašnjena ili posve nepoznata, iako dokumenti postoje.

Dubrovačka Republika počela se rano brinuti za svoje šume. O tome govore poznati izvori, kao: Lastovski statut (1310), Stonske odredbe (1333—1406) i razne odluke Senata, sačuvane u Zelenoj, Žutoj i drugim knjigama. Ovom prilikom osvrnućemo se na važnije propise i postupke Republike u vezi sa zaštitom šuma na njenom području. Ovaj rad posvećujem uspomeni akademika A. Ugrenovića, koji nas je, ističući važnost istorijskih podataka, podstakao na ova istraživanja. I ovom prilikom zahvaljujem se arhivisti Zdravku Šundriću, čijom smo pomoću došli do pojedinih dokumenata iz Dubrovačkog arhiva i drugih izvora.

KORIŠTENJE I ZAŠTITA ŠUMA

Najstariji dio Dubrovačke Republike (okoliš grada) bio je mjestično dobro šumovit. U Rijeci, Šumetu, Župi i na Lapadu nalazile su se prave dubrave, po kojima je grad i dobio ime. O tome ubjedljivo svjedoče sadašnji njihovi ostaci. Te su šume najprije i najčešće bile izvrgnute utjecaju čovjeka, jer su se nalazile najbliže naselju, pa su stanovnici iz njih podmirivali svoje potrebe za ogrjevom, brodogradnjom, izgradnjom kuća, koje su u Dubrovniku sve do XIV stoljeća bile uglavnom drvene, itd. Naravno zbog toga je veći dio vrednijih obližnjih šuma brzo posječen, ali su se one na manjim površinama sačuvale sve do danas. U prvo vrijeme opština se manje starala o šumama. O njima su vodili računa zemljoposjednici, odnosno vlastela. Dokaz za to je Statut grada od 1272. godine, u kome se govori samo o zabrani sječe stabala bez dozvole gospara, pod prijetnjom kazne od 12 perpera (Stat. Rag. VI, cap. XI). Tek pris-

jedinjenjem novih šumovitijih područja u toku XIV i XVI stoljeća državne vlasti preuzimaju na sebe brigu oko šuma, pa s tim u vezi izdaju zakonske odredbe o njihovom korištenju i zaštiti. Ti se propisi odnose najviše na ograničenje sječe, zabranu izvoza drveta, krčenje šuma, suzbijanje požara, laziranje i reguliranje paše, pa ćemo ih po tom redoslijedu i razmotriti.

OGRANIČENJE SJEČE

Radi zaštite svojih šuma dubrovačke vlasti su rano donijele propise o ograničenju sječe. Na sjednici Vijeća od 1. X 1365. godine izglasana je Uredba o pravljenu krečana (klačina) na opštinskom zemljištu (*Quod calcaria super tereno comunis non fiat nec nemus comunis incidetur*). Njome je bez posebne dozvole zabranjena sječa državnih šuma (*nemus comunis*) za krečane. Za prekršitelje ove Uredbe predviđena je kazna od 25 perpera za svaki put. Polovina ubrane globe pripadala je tužitelju, a polovina opštini. Po tim propisima dato je ovlaštenje knezu da sa svojim Vijećem može prodati državnu šumu (misli se na dozvolu sječe) onome ko je voljan praviti krečane, ali uz određenu cijenu i na određenom mjestu (*Lib. viridis, cap. 40, f. 76*).

Odmah po preuzimanju Stonskog i Slanskog primorja (Nove zemlje) izdana je 29. VIII 1399. Uredba o upravljanju tim područjem (*De ordinibus super terris novis aquisitis*), u koju su unijeti i neki propisi o šumama. Sve tamošnje šume proglašene su zajedničkim dobrom i svima je dato pravo drvarenja (*ius lignandi*). U slanskim šumama su mogli sjeći drvo za svoje potrebe i stanovnici iz Astoreje (djedovina, tj. najstariji dio Republike, koji se protezao na obali po prilici između Cavtata i Petrovog Sela), sa otoka (*Insulae*), Pelješca i Stona. Uredbom su zaštićena od sječe samo malobrojna stabla ostavljena gospodarima (vlasteli) oko voda, kuća i obradivih površina (*Lib. viridis cap. 96. f. 104*). Svakako se pod tim podrazumijevaju krupnija samonikla ili uzgojena stabla, koja su služila za hlad čovjeku i stoci (dub, česmina, borovi, čempres, maklen, brijest i druge vrste šumskog drveća).

Propisi o zaštiti navedenih stabala od sječe brzo su se pokazali kao nedovoljni i nepotpuni, pa je nastala potreba za revizijom i dopunom spomenute Uredbe. O tom pitanju raspravljalo je Veliko vijeće na sjednici od 29. I 1411. godine. Ono je, prije svega, konstatalo da su se u Primorju po dotadašnjim odredbama mogla sjeći stabla koja nisu plodonosna (vjerovatno žitorodna), pa su od toga trpjeli štetu ne samo seljaci nego i stoka, jer je ostala bez hlada preko ljeta. Zato je odlučeno da se tamo ubuduće zabrani sječa svakog stabla, bilo plodonosno ili ne bilo, ukoliko se nalazi u blizini kuća, oko živih i mrtvih (lokve, jame, bare) voda, iznad gajeva (*gays*) i na plandištima, pa su od posredne koristi za stoku. Za prekršitelje ove Uredbe propisana je kazna od 5 perpera za svako stablo (*Liber viridis, cap. 134. f. 126*).

Odmah poslije prisajedinjenja jednog dijela Konavala, Veliko i Opšte vijeće su na sjednici od 8. I 1423. god. donijeli Zakon o upravljanju tim područjem (*Ordo super contrata canalis*) i u njega unijeli neke propise od interesa za naše pitanje. Konavoske šume (*nemora*) proglašene su

zajedničkim i slobodnim za sječu svim stanovnicima sa područja Republike. Zaštićena su samo stabla koja služe za hlad stoci i ona koja rađaju žirom. Ne spominju se imena pojedinih vrsta, ali se to, svakako, odnosi na dub (medunac), česminu, cer i oštriku, jer od žirorodnih vrsta one su tamo obilnije. Ta su stabla sjeći pod prijetnjom kazne od 5 perpera za svako od njih (Lib. viridis, cap. 179. f. 139—140). Posve iste propise o šumama i zaštiti žirorodnih stabala nalazimo i u naredbama od 25. II 1427. godine (*Ordines et prouisiones ad diuidendum et regendum ac gubernandum contratam nostram Canalis partim partinentes ad illam que nouiter concessa nobis est et partim ad vtramque partem et uniuersam contratam canalis*), donijetim nakon kupnje drugog dijela Konavala (Lib. viridis, cap. 214. f. 155—158) i u naredbama o podjeli Konavoskih planina (*Ordo diuisionis planinarum Canalis*) od 23. VI 1442. god. (Lib. viridis, cap. 337. f. 209—211). Iako nismo došli do podataka koji govore o sječama na Pelješcu, vjerovatno su i za njega važila slična ograničenja, jer je on, zajedno sa Lastovom, pripojen dubrovačkoj opštini najranije, a ona je upravljala svim svojim zemljama po sličnim zakonima, uredbama i običajima.

Dubrovački Senat je donosio zakonske odredbe o ograničenju sječe i u pojedinim manjim ali ugroženim lokalnim šumama. *Naredbom od 24. V 1754. godine* predviđeno je da niko ne smije sjeći divlji (alepski) bor niti guliti i vaditi panjeve i kopati korijenje bilo koje vrste drveća u Supravlovici kod Stona. Za prestupnike je određena kazna od dva mjeseca ležanja u stonskoj tamnici, a vlasteli i drugim vlasnicima zemlje na spomenutom brdu zapriječeno je da će im država oduzeti posjed ukoliko dozvole sječu ili sami sijeku i gule stabla ili krče šume.

Velika potreba za drvetom i oskudica u pojedinim predjelima Republike prisilili su državne vlasti da zakonskim putem i prostorno reguliraju obimnije i važnije sječe. *Odlukom Malog vijeća od 4. VIII 1800. godine* propisano je da se za proizvodnju crijepa (kupa) u Župi ubuduće drvo dobavlja sa Mljeta. Sa tolike udaljenosti ono se moralo dopremati zato što ga u bližoj okolici nije bilo dovoljno, ali svakako i zbog zaštite preostalih šuma u Župi i oko Dubrovnika. Mljet je u to vrijeme obilovao gustim i prostranim borovim šumama, pa je zato naredeno da se za potrebe kupa sječe izvode na njemu prema propisanom postupku (Cons. minus, 5/113, f. 62—68).

O zaštiti šuma naročita briga je vođena pred kraj Republike, kada se sve jače osjećala nestašica drveta. To zaključujemo po odlukama i istragama o sječama i manjeg obima. Tako je *10. I 1801. godine* Vijeće umoljenih zaključilo da unajmitelj Pasarić ne može ni sjeći niti iskorijeniti ma koju vrstu drveta prije nego što prokurator narede vještačenje u označenom mjestu, koje će izvršiti ljudi dobro upućeni u te stvari, i dok njihovi izvještaji ne budu dostavljeni Senatu (Cons. rogat., 3/208, f. 7).

Na dubrovačkom području samovoljne sječe bile su zabranjene i poslije pada Republike, u vrijeme francuske okupacije. Vidi se to, npr., iz molbe lovaca ostriga (kamenica) u okolini Stona, od 13. IV 1808. godine, za *dozvolu sječe sitnih grana* u javnoj šumi zvanoj Pozvis. Prosljeđujući molbu u Dubrovnik, vicekonzul napominje da je Republika prije više

godina odobrila lovcima ostriga sječu spomenute šume (Acta gallica 77, g. 1808, № 362). Strogu kontrolu nad sječama u to vrijeme potvrđuje i *dokumenat od 4. IX 1808. godine*, u kome delegat Stona traži dozvolu za Josipa Vilenika iz Dubrovnika da može u privatnoj šumi gospođe Mađe Sorgo iz Trpnja posjeći 30 stabala visokih 30 stopa sa opsegom od 1,5 stope. Ta je molba proslijeđena francuskom komandantu, artiljerijskom pukovniku Triquetotu, da bi se dobila njegova dozvola za traženu sieču (Acta gallica 77, g. 1808., № 2185). Ovakvih dokumenata ima poviše u Dubrovačkom arhivu, iz kojih se vidi da je za sječnu neznatnog broja stabala, granja i korištenja čak i malovrijednog šumskog materijala bila potrebna dozvola najviših organa vlasti u Dubrovniku.

ZABRANA IZVOZA DRVETA

Izvoz drveta van državnih granica predstavljao je za Dubrovačku Republiku veliku opasnost, jer drveta nije bilo svuda, a postojeće šume sve više su se sjekle i potiskivale, pa je nastala opasnost za podmirivanje domaćih potreba. Ova je opasnost bila tim viša što su susjedni mletački predjeli, zbog nebrige državnih organa i neracionalnog gospodarenja, bili ponegdje (Neretva) posve obešumljeni. Dubrovčani su rano uvidjeli štetnost izvoza drveta pa su zakonskim mjerama zabranili odnošenje drveta van države i uopšte prodaju drveta strancima. O tome ima ubjedljivih dokumenata.

Na sjednici od 26. XI 1436. godine Veliko i Opšte vijeće izglasali su prve zakonske odredbe o zabrani izvoza drveta (*Ordo super lignis non portandis extra Jurisdictionem Ragusii*). Tu se najprije konstatira da se sa otoka izvozi drvo za ogrjev van dubrovačke jurisdikcije i da od toga imaju štete, prije svega, otoci i otočani, ali i sam grad. Zato je odlučeno da ubuduće niko ne smije sjeći ogrjevno drvo, kako na otocima tako i na kopnu, radi izvoza van države, bilo to dubrovačkim ili stranim brodom. U protivnom, vlasnik broda kazniće se sa 50 perpera, a mornari i svi drugi sa 25 perpera po osobi. Polovina kazne pripašće otočanima ili onima koji uhvate ili prijave prekršitelja, a polovina opštini. Pod istu kaznu podliježu i osobe koje ne budu uhvaćene na djelu, ali se dokaže da su došle u koliziju sa ovom naredbom. Ako prekršitelji ne mogu platiti dosuđenu kaznu, kazniće se tamnicom, računajući za svaki dan po 6 groša (Lib. viridis, cap. 259, f. 190).

Na Lastovu je sječa drveta za izvoz bila zabranjena još 1410. godine. Posebnim poglavljem njegovog Statuta, odobrenog od dubrovačkog Senata 13. IV 1496. godine, detaljnije se govori o zabrani izvoza drveta. Tu se ističe da niko ne smije bez dozvole sjeći opštinsku šumu radi izvoza, pod prijetnjom kazne od 50 perpera za vlasnika broda i 25 perpera za mornare koji bi prekršili ovu naredbu. U privatnim, pak, šumama i po otočićima oko Lastova smije se sjeći drvo za potrebe na otoku i za grad Dubrovnik, ali ne za izvoz van dubrovačke jurisdikcije pod prijetnjom istih kazni.

Naročito stroge odredbe u pogledu izvoza drveta van države izglasao je *dubrovački Senat 10.V 1751. godine*. Tada je odlučeno da se po čitavoj državi održe javni zborovi i da se na njima objavi da niko ne

smije sjeći niti sudjelovati pri sjeći drveta za izvoz, pod prijetnjom da će prekršitelji biti kažnjeni sa godinu dana prisilnog rada na ladi i da će mu se porušiti kuća, a gospari koji bi bili s njima u vezi kazniće se sa 100 dukata. Kaznaci (starješine sela) dužni su voditi računa o tome i prestupnike prijavljivati vlastima, inače će biti kažnjeni istim kaznama kao prekršitelji i saučesnici. U dubrovačkim zapisima ima dosta ovakvih dokumenata iz kojih se vidi da je izvoz drveta bio zabranjen, da su protiv krivaca vođeni sudski postupci, izricane kazne itd. Prema tome, za sprečavanje izvoza drveta preduzimate su važne i stroge mjere i time štitile domaće šume.

ZABRANA KRČENJA ŠUMA

Dubrovačka vlada je rano i pravilno shvatila štetnost vađenja panjeva (krčenja) za opstanak šume, pa je radi suzbijanja ove pojave propisala najstrože zakonske odredbe. Vidi se to iz Odluke Velikog vijeća od 26. XI 1456. godine (*Ordo super radicibus arborum non deradicandis*). U njoj se najprije konstatira da se u dubrovačkom području, zbog nestajice drveta, sada vade panjevi šumskog drveća i nose u velikim količinama na prodaju. To prouzrokuje, kaže se dalje u Odluci, totalno uništenje šuma, jer gdje je izvađeno korijenje nema nikakve nade da će izniknuti kakvo stablo. Da bi se stalo na put ovim štetama, knez i njegovo vijeće odlučili su da se ubuduće nijedna osoba, bilo kojeg staleža, ne usudi ma na koji način vaditi korijenje u šumama na dubrovačkom području. Od ove zabrane izuzimaju se samo mjesta koja se žele orati, sijati ili zasaditi vinovom lozom. Ko bi vadio korijenje u bilo kojoj šumi iz drugih razloga, biće, po ovoj Odluci, šiban i žigosan sa četiri biljega na licu, i to za svaki pojedini prekršaj. Onaj ko tuži prekršitelja dobiva 5 perpera od opštine ukoliko se utvrdi da je njegova prijava istinita. Potknezovi i kaznaci moraju istraživati i uhvatiti prekršitelje u svom mjestu i prijaviti ih knezu pod čijom je jurisdikcijom prestup učinjen. Ako koji potknez ili glavar kaznačine pusti na miru krivca, biće osuđen na zatvor od mjesec dana. Ukoliko knezovi doznaju za neki prekršaj, moraju postupiti po ovoj Odluci, inače će biti kažnjen sa 25 perpera za svaki prekršaj. Od spomenute kazne polovina pripada opštini, a polovina tužitelju. Ako neko brodom ili kojim drugim načinom prevozi korijenje šumskog drveća po moru ili kopnu, potpada također pod udar ove Odluke, tj. biće šiban, žigosan na licu i izgubiće brod ili drugo prevozno sredstvo. Polovina rekviriranih sredstava pripada opštini, a polovina onome ko pronađe ili prijavi krivca (Lib. viridis, cap. 417, f. 258—259).

O zabrani vađenja panjeva šumskog drveća govore i drugi dokumenti iz Dubrovačkog arhiva. Tako se u ranije spomenutoj *Odluci Senata od 24. V 1754. godine*, kojom je zaštićena šuma u Supavlovici kod Stona, veli, između ostalog, da je tamo zabranjeno vaditi panjeve i kopati tlo za vađenje korijenja bilo koje vrste drveta, pod prijetnjom kazne od dva mjeseca zatvora za prekršitelje, odnosno oduzimanja zemlje vlasnicima. Vijeće umoljenih na sjednici od 10. I 1801. godine odlučilo je da zakupac Pasarić ne može samovoljno iskorijeniti nijednu vrstu drveta. Ovakvi i slični propisi česti su u arhivskim dokumentima.

SUZBIJANJE POŽARA I LAZINANJA

Na dubrovačkom području šume su od davnine trpjele velike štete od vatre, pa je vlada bila prisiljena da u javnom interesu povede i o tome računa. Zakonskih odredaba protiv požara nismo našli, ali se iz pojedinih dokumenata vidi da su povodom nekih požara vodene istrage radi pronalazjenja i kažnjavanja krivaca. Tako se, npr., u *ljetu 1647. godine* zapalila jedna privatna šuma u stonskom području. U oktobru iste godine započet je po naređenju stonskog vicekonzula proces da bi se otkrilo ko je prošlog ljeta prouzrokovao požar u privatnoj šumi, koja se nalazila blizu državne, pa je i ova bila u velikoj opasnosti i izgorjela bi da nije bilo velike marljivosti i brzine pri gašenju vatre. Trebalo je da se na tom procesu, veli se dalje, pronađe zločinac kako bi mu se odmjerila zaslužena kazna i tako spriječilo da se ubuduće ponovi slično zlodjelo. Iz drugog jednog dokumenta izlazi da su 5. IX 1782. godine dva dubrovačka senatora saslušala četiri suca iz Babinog Polja (Mljet) povodom nekog požara na tamošnjem brdu zv. Sv. Ilija. Tom prilikom ustanovljeno je da je prošlog utorka seljak Pavao Matana donio vatru na spomenuto brdo da bi na svom zemljištu napravio lazinu.¹⁾ Slijedećeg četvrtka puhnuo je jak vjetar i oganj je zahvatio obližnju šumu privatnika. Požar je bio ugašen u subotu, kaže se u tom dokumentu, ali je radi predostrožnosti postavljena straža i preko nedjelje. Međutim, slijedećeg utorka vatra se sa velikim bijesom razbuktala, tako da se nije mogla ugasiti ni na koji način, te je stradala i čitava javna šuma, koja je, doduše, bila posječena i najvećim dijelom se osušila od prošlog mraza (galeta). U zapisniku je najzad konstatirano da je kancelar javno *pismo o zabrani lazinanja* pročitao četvorici spomenutih sudaca prvoga u mjesecu (ASMM 18. V sv. 137—3176/I, f. 70). Iz ovog se vidi da su se prouzrokovaci šumskih požara na temelju zakonskih propisa kažnjavali, inače se ne bi mogla voditi istraga protiv krivaca. Prema tome, lazinanje je bilo zabranjeno na Mljetu, a vjerovatno i u drugim područjima, jer se tom prilikom vatra širila na obližnje šume i pričinjavala veće štete.

REGULIRANJE PAŠE

U vrijeme pripajanja pojedinih područja Dubrovačkoj Republici stočarstvo je bilo veoma razvijeno. Ovo naročito vrijedi za Pelješac, Konavle i Mljet. Ondašnje šume, koje su najviše služile kao pašnjaci, bile su izložene domaćoj stoci. Zato se rano ukazala potreba za reguliranjem paše da bi se time zaštitile i šume. Već 4. V 1344. godine Veliko vijeće donosi odluku da svako lice koje ima dio na Pelješcu i oko Stona smije napasati u toj oblasti samo do 200 glava stoke. Onaj ko ima svoj dio a nema toliko stoke smije uzeti od vlastele ili pučana iz Dubrovnika do tog broja, uz platu od 10 groša za svakih 100 grla. Ako se neka oblast popuni stokom do označenog broja, niko više ne smije ondje slati stoku (Mon. Ragusina I, str. 152—3). Ovo je prvi pokušaj da se pelješki pašnjaci odnosno šume zakonskim putem zaštite od prevelike i neograničene paše. Prema

¹⁾ Laziranje je namjerno paljenje šuma radi obrade tla i sjetve poljoprivrednih kultura (pšenica, ječam, buhač itd.)

Rolleru, slični propisi su važili i za Mljet, na kome je također ranije bilo dosta stoke. Međutim u Konavlima, izgleda, nije bilo ograničenja broja domaće stoke.

U vrijeme Dubrovačke Republike domaća stoka je nesmetano pasla po svim šumama. Iz *Uredbe o Konavlima od 1423. godine* vidi se da je stoka mogla pasti po svim neobrađenim površinama, bez ikakve zapreke ili protivljenja od strane gospara, osim po gajevima ostavljenim pojedinim selima za napasanje volova za oranje. Jedno selo ili oblast nisu mogli da zabrane drugome da dogoni stoku na njihovu teritoriju, osim u spomenutim gajevima. U Uredbi je posebno istaknuto da u Konavlima mogu držati stoku i svi stanovnici iz dubrovačke knežije i Astoreje. Posve iste propise u pogledu držanja i napasanja stoke u toj oblasti sadrže i spomenute uredbe od 1427. i 1442. godine.

Dok za domaću stoku nije bilo ograničenja paše po prostoru i vremenu unutar dubrovačkog područja, osim u navedenim gajevima, sasvim drukčije je bilo za stoku iz susjednih hercegovačkih i drugih predjela. *Sve tri spomenute uredbe o Konavlima* sadrže posebna poglavlja u kojima se govori da nijedan Vlah (stanovnici iz dubrovačkog zaleđa) ili ma ko drugi ne smije doći sa svojom stokom da stanuje i napasa u toj oblasti. Ako bi neko došao, mora se smjesta protjerati. Za onog Dubrovčanina koji zadrži takvo lice na svom posjedu propisana je kazna od 100 dukata za svaki pojedini prekršaj. Svako može takvu osobu prijaviti, što se mora držati u tajnosti. Ako njegova optužba bude istinita, podnosilac prijave dobija polovinu propisane globe. Ovako stroge novčane kazne bile su, naravno, veoma korisne za zaštitu dubrovačkih šuma od tuđe stoke i pastira, koji su tamo silazili, naročito u zimsko vrijeme.

NADZOR NAD ŠUMAMA

Sve do pada Republike, u dubrovačkom području nije bilo organizovane šumarske službe. Na svojoj razmjerno maloj teritoriji vlada je preko drugih činovnika sprovodila zakonske odredbe o šumama i vršila nadzor na njima. Iz spomenute *Naredbe o zabrani krčenja šuma od 1456. godine* vidi se da su potknezovi i kaznaci bili zaduženi da vode računa da niko ne vadi panjeve šumskog drveća. Svakog prekršitelja oni su morali prijaviti vlastima, inače su kažnjavani kaznom od mjesec dana zatvora. Iz sedmog poglavlja *Uredbe za Ston i Pelješac* izlazi da su također providnici i sindici bili obavezni da vode računa o šumama. Tako se 16. VI 1662. godine Marin Ivan di Sorgo, providnik i sindik Stona, obratio predstavnicima vlasti i tražio od njih, pošto su im poznate kazne i važnost državnih šuma, da češće preko svojih službenika pregledaju šume, da paze na sječe i druge štete, da protiv prekršitelja vode postupak i da ih šalju u Dubrovnik radi kažnjavanja. Za šumske štete odgovarali su i suci iz pojedinih mjesta. To potvrđuje *dokumenat od 5. IX 1782. godine*, po kome četiri suca sa Mljeta (Babino Polje) odgovaraju pred dvojicom senatora iz Dubrovnika za požar u javnoj šumi na Sv. Iliji. Između ostalog, oni su izjavili pod zakletvom da im je odluku o zabrani laganja pročitao kancelar. Iz spomenutog *dokumenta od 4. VIII 1800. godine* vidi se da su suci sa Mljeta bili obavezni da dopreme drvo za kuparice u Župi, i da svake godine dođu u Dubrovnik i Malom vijeću dadu tačan izvještaj o

stanju javne šume, a tajnik i časnici morali su pročitati taj izvještaj na prvoj sjednici Senata, koji se sastajao da bi raspravljao o tim pitanjima i donosio odluke u pogledu njegovanja mljetskih šuma, prijeko potrebnih za izdržavanje dubrovačkog brodogradilišta (prvi slučaj da se govori o uzgojnim mjerama u šumama). Za šumske štete odgovarali su kolektivno i seljaci iz obližnjih mjesta ukoliko se nije mogao pronaći krivac. Tako, npr., među stonskim dokumentima nalazimo i *podatak da je 1686. godine u Pavlovici posjećeno 55 velikih i 47 malih borova*, čija je vrijednost procijenjena na 25 dukata. S tim u vezi odlučeno je da seljaci Broca moraju pronaći krivca ili sami platiti procijenjenu štetu. Ako je na neko lice pala sumnja za šumski prekršaj, službene osobe su vršile pretres sumnjivih mjesta. Tako su *1647. godine pregledani kuća i mlin nekom Šimu Miloševiću*. Seljaci su, također, bili dužni da odmah gase požar, bez obzira da li se on pojavio u državnoj ili privatnoj šumi. Tek nakon toga vršila se istraga i tražio krivac.

Dubrovačke vlasti su nastojale da i materijalno zainteresiraju seljake za čuvanje državnih šuma. One su zakonskim propisima osigurale onima koji prijave šumske prekršaje polovinu ubrane kazne i tajnost takve prijave. Pošto su novčane kazne bile, uopšte uzevši, visoke, a seljaci su još i kolektivno odgovarali za šumske prekršaje, prirodno je da su oni krivce u najviše slučajeva sami prijavljivali državnim organima. Zato među dubrovačkim zapisima nalazimo dosta zabilježaka o prijavljivanju, saslušavanju, kažnjavanju i proganjanju prestupnika.

Da je na pomenuti način Republika sprovodila efikasnu kontrolu nad svojim šumama, dokaz su i mnogobrojne molbe seljaka za sječe manjeg obima, tj. sječe neznatne vrijednosti. Neke smo spomenuli ranije, ali većinu od njih ne možemo ovdje nabrajati iz tehničkih razloga. O neprestanoj i strogoj brizi vlade oko čuvanja i zaštite šuma svjedoče, uostalom, najbolje današnje šume, koje su skoro svuda na dubrovačkom području bolje sačuvane nego u drugim, susjednim područjima.

A D D I T A M E N T A²⁾

4. V 1344

In Maiori Consilio, sono campane more solite congregato, in quo quidem consilio interfuerunt LXXVIII consiliarii...

In dicto Maiori Consilio, captum fuit et firmatum per LXIII ipsorum consiliariorum, quod quelibet persona habens partem tam in Stagno, quam in Punta possit pascolare in sua contrata capita bestiarum cc..., et si qua persona esset que haberet partem et non haberet unde posset tenere ad pasculandum bestias cc, possit accipere ad pasculandum de bestiamine hominum de Regusio tam nobilium quam popularium usque dictam summam bestiarum cc, et quod si quelibet contrata esset furnita, videlicet, quod quilibet miserit usque dictum numerum, quod nullus possit mittere

²⁾ Dokumenti su poređani po hronološkom redu i, osim nekih pravopisnih ispravaka, adekvatni su originalu.

ultra dictum numerum, sed si quelibet contrata non esset furnita ad ratum bestiarum cc pro parte, quod homines de eadem contrata possint supplere et furnire illam usque illum numerum ad rationem bestiarum cc pro parte solvendo ad rationem gross. x pro continario bestiarum, atamen illi, qui non haberent partem in contrata et miserint in ea bestiam, possint si voluerint extrahere eorum bestiam et dare ad pasculandum in alia contrata ubi voluerint et se concordare potuerint.

[U Velikom vijeću sabranom na uobičajeni način zvukom zvona, kome Vijeću prisustvovahu 79 vijećnika...]

U rečenom Velikom vijeću prihvaćeno je i potvrđeno od 64 vijećnika da svako lice koje ima dio bilo na Stonu ili na Pelješcu smije napasati u svojoj oblasti 200 glava životinja... i ako bi bilo neko lice koje bi imalo dio, a ne bi imalo 200 životinja za napasanje, da smije uzeti za napasanje od stoke ljudi iz Dubrovnika, bilo plemića bilo pučana, do rečenog broja od 200 životinja, i ako bi koja oblast bila popunjena (brojem), naime ako bi svako poslao do rečenog broja, da niko ne smije poslati preko toga broja. Ali ako koja oblast ne bi bila popunjena sa po 200 životinja na svaki dio da je ljudi iz iste oblasti mogu nadopuniti i snabdjeti do onog broja od 200 životinja, za svaki dio uz platu od 10 groša na 100 životinja. Ali oni koji ne bi imali dio u oblasti, a poslali bi u nju životinje, da mogu ako hoće povući svoje životinje i dati na ispašu u drugu oblast, kuda hoće i kako se nagode.]

Mon. Rag. I, str. 152—3

1. X 1365.

QUOD CALCARIA SUPER TERENO COMUNIS NON FIAT NEC NEMUS
COMUNIS INCIDETUR

Eodem consilio captum et firmatum fuit per consiliarios LVII, quod nemo possit facere calcariam super tereno comunis nec incidere nemus comunis pro calcaria sub pena ypperperorum vigintiquinque pro quolibet et qualibet vice, cuius pene medietas sit accusatoris et alia medietas sit comunis et quod dominus rector cum suo consilio habeat licentiam vendendi nemus comunis cuiicumque voluerit facere calcariam pro quanto videbitur ac concedendi locum calcarie.

[NE SMLJU SE PRAVITI KREČANE NA OPŠTINSKOM ZEMLJIŠTU,
NITI SE SMIJE SJEĆI OPŠTINSKA ŠUMA

U istom Vijeću prihvaćeno je i potvrđeno od 57 vijećnika da niko ne može praviti krečane na opštinskom terenu, niti sjeći opštinsku šumu za krečanu, pod prijetnjom kazne od 25 perpera za bilo koga i bilo koji put, polovica te kazne neka pripada tužitelju, a druga polovica neka pripada opštini, i gospodin knez sa svojim vijećem da ima dozvolu (vlast) prodati opštinsku šumu onome koji bi bio voljan načiniti krečanu za cijenu koja će se uglaviti i dozvoliti mjesto za krečanu.]

29. VIII 1399.

DE ORDINIBUS SUPER TERRIS NOVITER AQUISITIS

Item, captum fuit per LXIII dictorum ipsorum consiliariorum quod omnia nemora dictarum contratarum sint comunia pro possendo facere ligna in illis omnibus de Ragusio et comitatus insularis nostris paesanis et illis de Stagno et Puncta exceptis paucis singularibus arboribus dimissis per patronos penes aquas et domos aut in certis aliis locis laborerorum.

[O NAREDBAMA ŠTO SE TIČE ZEMLJE NANOVO STEČENE

Isto tako, bilo je odlučeno od istih 63 spomenutih vijećnika da svi gajevi spomenutih stečenih zemalja budu zajednički za drvarenje u svim onim mjestima Dubrovnika i zajednice naših otočana i onih sa Stona i Punte, a izuzima se samo mali broj stabala zasadenih od gospodara kod voda, i kod kuća i na nekim drugim mjestima gdje se radi.]

Liber Viridis, C. 96. f. 104.

29. I 1411.

DE ARBORIBUS RIPARIE NON INCIDENDIS

Anno domini millesimo quadringentesimo undecimo die vigesimo nono Januarii in suprascripto Maiori consilio loco ac more solitis congregato in quo interfuerunt consilarii CV captum ac firmatum fuit per consiliarios LXXXV eorum quia in terris novis Riparie Slani per ordines factos poterant incidi arbores non fructiferi propter quod redundabat incomodum hominibus villarum dicte Riparie et in detrimentum animalium dictorum hominum eo quod tempore estatis stabant ad umbram dictorum arborum ideo de cetero non possint incidi aliqua arbor tam fructifera quam sterilis posita prope aliquas villarum dicte Riparie aut prope aliquas aquas vivas aut prope aqua loquarie videlicet aliquas fossas aque mortue. Item, quod non possint incidi aliqua ligna arborea super gays dimissis pro pasturis animalium. Item, non possint incidi in locis vocatis plandiste et hoc sub pena ypperperorum quinque pro aliqua arbore.

[O STABLIMA NA OBALI KOJA SE NE SMIJU SJEĆI

Godine 1411. 29. I u dolje potpisanom Velikom vijeću sakupljenom po običaju i na običnom mjestu, u kojem je učestvovalo 105 vijećnika, bilo je prihvaćeno i potvrđeno od 85 vijećnika, jer se u novim zemljama obale Slanog po dosadašnjim naredbama mogla sjeći stabla koja nisu plodonosna, i zbog toga imali su štetu ljudi sa sela rečene obale, pa i živine rečenih ljudi, zato što su u ljetno doba stajali u sjeni rečenih stabala (stoga se ubuduće više ne može posjeći ni jedno stablo bilo plodonosno bilo neplodno u blizini kuća spomenute obale, niti u blizini žive vode, niti u

blizini lokava, tj. jama mrtve (stajaće) vode. Isto tako, ne mogu se sjeći stabla nad gajevima zasadena zbog paše životinja. Isto tako, ne mogu se sjeći na mjestima zvanima plandište, i to pod kaznom 5 perpera po stablu.]

Liber Viridis, C. 134. f. 126.

8. I 1423.

ORDO SUPER CONTRATA CANALIS

Anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo vigesimo tertio, indictione prima, die octavo mensis januarij, in dicto Maiori et Generali Consilio de mandato nobilis et sapientis viri, domini Andree Mart. de Volzo, honorabilis Rectoris civitatis Ragusij et eius Minoris Consilij, ad sonum campane, loco et more solitis congregato. In quo interfuerunt consiliarij nonagintaunus, captum et firmatum fuit, per octoginta duos ex ipsis consiliarijs ut infra videlicet. Quod terre et ville nostre Contrate de Canali haberi debeant in possidendo illas et testando et vendendo et accipiendo pro debitis et in tenendo rationem paesanis et in factis villanorum et in omnibus alijs prout sunt ordines super Stagno et Puncta Stagni.

Item, quod omnes pasture sint comunis, habitatorum terrarum et villarum, dicte nostre Contrate Canalis quibuscumque animalibus, tam de districtu, quam comitatu et Astarea Ragusij, que animalia possunt pasculare per omnes terras non laboratas in dicta contrata et parte nostra Canalis, absque aliquo impedimento, uel contradictione patroni uel patronorum ipsarum terrarum, saluo quam in ghais dimissis pro pasturis bonium aratorum per habitatores ville. Et non possit prohibere una villa, alteri ville seu una contrata alteri pascere animalia unius contrate in aliam contratam, saluo in ghais suis possint uetare pasturam.

Item, quod omnia nemora dictatum contratarum sint comunia, pro possendo facere ligna in illis omnibus de Ragusio et Comitatu et insulis nostris paesanis et illis de Stagno et Puncta, exceptis arboribus dimitendis pro umbra animalium et arboribus ferentibus glandes, quas arbores nemo succidere possit, sub pena ypperperorum quinque pro qualibet arbore. Que arbores remanere debeant illius decene super cuius terris erunt...

Item, quod dicta Contrata de Canali et habitatores in ea habeantur et tractentur in omnibus et per omnia pro districtu et Comitatu Ragusij, prout est contrata Stagni et habitatores in ipsa contrata Stagni et Puncta...

Item, quod nulli Vlachi, cum eorum enimalibus, posint venire ad standum et pasculandum in dicta contrata nostra Canalis, et si quis veniret expellatur protinus. Et quod nullus possit retinere illum vel jllos in partem suam sub pena ducatorum centum auri, pro quolibet contrafaciente et qualibet uice. Et nichilominus illum uev illos expellere teneatur, sub dicta pena. Et quilibet possit accusare et habeat dimidiam dicte pene si per eius accusam verites habeatur et teneatur de credentia...

[UREDBA O OBLASTI KONAVALA

Godine od rođenja gospodnjega 1423, prve indikcije, osmog dana mjeseca januara, u rečenom Velikom i Opštem vijeću, koje se sakupilo na zvuk zvona na uobičajenom mjestu i na uobičajeni način, po naredbi plemenitog i mudrog muža gospodina Andrije Mart. de Volčo, poštovanoga kneza grada Dubrovnika, i njegova Maloga vijeća, prihvaćeno je i utvrđeno po osamdeset i dvojici od istih vijećnika kako dolje (slijedi), a naime: Da se zemlja i sela naše oblasti Konavala u pogledu njihovog posjedovanja i nasljeđivanja i prodavanja i uzimanja za dugove i vođenja računa (staranju) o seljacima i stvarima seljaka, kao i svega ostaloga moraju upravljati prema uredbama Stona i Pelješca.

Tako, neka su svi pašnjaci stanovnika zemalja i sela rečene naše oblasti Konavala zajednički bilo kojim životinjama kako iz okruga, tako iz knežije Astoreje Dubrovnika, koje životinje mogu pasti po svim neobrađenim zemljama u rečenoj oblasti i našem dijelu Konavala bez ikakve zapreke ili protivljenja sa strane gospodara ili gospodâra tih zemalja, osim po gajevima koje su ostavili stanovnici sela za ispašu volova za oranje. I neka ne zabranjuje (sprečava) jedno selo drugome ili jedna oblast drugoj da pasu životinje jedne oblasti u drugoj, izuzev što mogu zabraniti ispašu u svojim gajevima.

Takođe, neka su sve šume rečenih oblasti zajedničke, neka u njima mogu sjeći drva svi iz Dubrovnika, i iz knežije i seljaci sa naših otoka i oni sa Stona i Pelješca, izuzev stabala koja treba ostaviti za sjenu životinjama i stabala koja nose žir, koja stabla niko ne smije sjeći, pod kaznom od pet perpera za svako stablo. Koja stabla imaju ostati trajno onoj desetini (deceni) na čijem zemljištu budu...

... Takođe, rečena oblast Konavala i stanovnici u njoj imaju se držati i smatrati u svemu i po svemu za okrug (srez) i knežiju Dubrovnika, isto kao i oblast Stona i stanovnici u toj oblasti Stona i Pelješca...

... Takođe, nijedan Vlah ne smije doći sa svojim životinjama da stanuje i napasa u rečenoj našoj oblasti Konavala, i ako bi neko došao, neka smjesta bude protjeran. I neka niko ne smije zadržati njega ili njih na svom dijelu, pod kaznom od sto dukata za svakog prekršitelja i za svaki put. I da je, povrh toga, dužan njega ili njih protjerati pod rečenom kaznom; i neka svako može podnijeti tužbu i neka (taj) ima polovinu rečene kazne, ako njegova optužba bude istinita i neka se drži u tajnosti...]

Liber Viridis, Cap.179. f. 139—140

25. II 1427.

ORDINES ET PROVISIONES AD DIUIDENDUM ET REGENDUM AC GUBERNANDUM CONTRATAM NOSTRAM CANALIS PARTIM PERTINENTES AD ILLAM QUE NOUITER CONCESSA NOBIS EST ET PARTIM AD VTRAMQUE PARTEM ET UNIUIERSAM CONTRATAM CANALIS VT INFRAPATEBIT

Anno et indictione predicta (1427) die XXV febrarij. In Maiore et Generali Consilio Ciuitatis Ragusij loco et more solitis per sonum cam-

pane congregato in quo interfuerunt consiliarij centumtrigintanouem capti fuerunt et firmati ordines infrascripti vt infra videlicet...

Item, quod terre et ville tocius nostre Contrate de Canali haberi debeant in possidendo illas et testando et accipiendo pro debitis et in tenendo rationem paesanis et in factis villanorum et in omnibus alijs prout sunt ordines super Stagno et Puncta Stagni.

Item, quod omnes pasture sint comunes habitatorum terrarum et villarum dicte nostre Contrate Canalis quibuscumque animalibus tam de districtu quam comitatu et Astarea Ragusij que animalia possint pasculare per omnes terras non laboratas in dicta contrata et parte nostra Canalis absque aliquo impedimento vel contradictione patroni vel patronorum ipsarum terrarum saluo quam in ghais dimissis pro pasturis bouium aratorum per habitatores ville. Et non possit prohibere vna villa alteri ville seu vna contrata alteri pascere animalia vnus contrate in alia contrata saluo in ghais suis possint vetare pasturam.

Item, omnia nemora dictarum contratarum sint comunia pro possendo facere ligna in illis omnibus de Ragusio et comitatu et insulis nostris paesanis et illis de Stagno et Puncta exceptis arboribus dimittendis pro vmbra animalibus et arboribus ferentibus glandes quas arbores nemo succidere possit sub pena ypperperorum quinque pro qualibet arbore. Que arbores remanere debeant illius decenij super cuius terris erunt...

Item, quod dicta Contrata de Canali et habitatores in ea habeantur et tractentur in omnibus et per omnia pro districtu et comitatu Ragusij prout est contrata Stagni et habitatores in ipsa contrata Stagni et Puncte.

Item, quod nulli Vlachi cum eorum animalibus possint venire ad standum et pascendum in dictam contratam nostram Canalis. Et si quis veniret expellatur protinus. Et quod nullus possit retinere illum vel illos in parten suam sub pena ducatorum centum auri pro quolibet contrafaciente et qualibet vice. Et nichilominus illum vel illos pellere teneatur sub dicta pena. Et quilibet possit accusare. Et habeat dimidiam dicte pena si per eius accusam veritas habeatur, et teneatur de credentia.

Item, quod dominus comes qui per tempora mittitur in dictam nostram Contratam Canalis habeat merum et liberum arbitrium et plenariam potestatem per dictam contratam et villas regendi cognoscendi procedendi et sentiendi et condemnandi in quibuscumque causis et ciuilibus et criminalibus in totum et per totum sicut habet comes Stagni in Stagno, et cum consuetudinibus Stagni, excepto casu priuatonis membri qui casus si et quando venerit teneatur dominus comes mittere Ragusium illum qui deliquit. Et quod ad dictum comitatum debet transmitti unum Capitulare in membranis scriptum de ordinibus Stagni preter illas partes dictorum ordinum qui locum habere non possunt in Canale. Quod capitulare semper stare debeat in manibus comitis qui per tempora fuerit...

[UREDBE I NAREDBE ZA PODJELU I VLADANJE I ZA UPRAVLJANJE NAŠOM OBLAŠĆU KONAVALA, KOJE SE DJELIMICNO ODOSE NA ONAJ DIO KOJI NAM JE NEDAVNO USTUPLJEN, A DJELIMICNO NA OBA DIJELA I ČITAVU OBLAST KONAVALA, KAKO ĆE SE NIŽE VIDJETI.

Godine i indikcije prije rečene (1427), dana 25. februara.

U Velikom i Opštem vijeću grada Dubrovnika, na običnom mjestu i na uobičajeni način sabranom zvukom zvona, komu prisustvovahu 139 vijećnika, prihvaćene su i potvrđene niže napisane uredbe, naime: . . .

... 12. Takođe da se zemlje i sela čitave naše oblasti Konavala moraju upravljati u pogledu njihovog posjedovanja i nasljeđivanja i prodavanja i uzimanja za dugove i odgovaranja seljacima i u stvarima seljaka i u svemu ostalom prema uredbama Stona i Pelješca.

13. Takođe da su svi pašnjaci stanovnika zemalja i sela rečene naše oblasti Konavala zajednički bilo kojim životinjama, koliko iz okruga toliko iz knežije i Astoreje Dubrovnika. Koje životinje mogu pasti po svim neobrađenim zemljama u rečenoj oblasti i u našem dijelu Konavala bez ikakve zapreke ili protivljenja sa strane gospodara ili gospodara tih zemalja, osim po gajevima koje su ostavili stanovnici sela za ispašu volova za oranje. I da ne može zabraniti jedno selo drugome selu, niti jedna oblast drugoj, da pasu životinje jedne oblasti u drugoj oblasti, jedino da mogu zabraniti ispašu u svojim gajevima.

14. Takođe da sve šume rečenih oblasti budu zajedničke, da u njima mogu sjeći drva svi iz Dubrovnika i knežije i seljaci sa naših otoka i oni iz Stona i Pelješca. Izuzev stabala koja treba ostaviti za sjenu životinjama i stabala koja nose žirove. Koja stabla da niko ne smije sjeći pod kaznom od 5 perpera za svako stablo. Koja stabla da moraju ostaviti u svojini one desetine na čijem zemljištu budu . . .

... Takođe da se rečena oblast Konavala i stanovnici u njoj drže i smatraju u svemu i po svemu za okrug i knežiju Dubrovnika, kao i oblast Stona i stanovnici u toj oblasti Stona i Pelješca . . .

... Takođe da ni jedan Vlah ne smije doći sa svojim životinjama da stanuje i napasa u rečenoj našoj oblasti Konavala, i ako bi neko došao, da smjesta bude protjeran. I da niko ne smije zadržati njega ili njih na svome dijelu, pod kaznom od 100 dukata za svakog prekršitelja i za svaki put. I da je, isto tako, dužan protjerati njega ili njih, pod rečenom kaznom. I da svako može optužiti i da ima polovinu rečene kazne ako njegova optužba bude istinita i da se drži u tajnosti.

Takođe da gospodin knez koji za to vrijeme bude poslan u rečenu oblast Konavala ima u rečenoj oblasti i selima potpunu slobodu i punu vlast upravljanja, istraživanja, vođenje postupka, izricanja presuda i osuda u svim parnicama, u svemu i po svemu kao što ima knez Stona u Stonu i prema običajnom pravu Stona, izuzev slučajeva sakaćenja. Koji slučaj, ako se i kada se dogodi, da je dužan rečeni knez onoga koji je skrivio poslati u Dubrovnik. I da u rečenu oblast treba poslati jedan kapitulat stonskih uredaba ispisan na pergamentu, osim onih dijelova rečenih uredaba koje se ne mogu primjenjivati u Konavlima. Koji kapitulat mora uvijek stajati kod kneza koji u to vrijeme bude.]

Liber Viridis, C. 214. f. 155—158.

ORDO SUPER LIGNIS NON PORTANDIS EXTRA JURISDICTIONEM RAGUSII

Anno nati vitatis eiusdem millesimo quadringentesimo trigesimo sexto indicione XIII die XIII februarii. In Maiori et Generali Consilio Civitatis Ragusii, ad sonum campane more et loco solitis congregato, in quo consilio interfuerunt consiliari LXXXXVII per nonaginta sex ex dictis consiliariis, captus et firmatus fuit ordo infrascripti tenoris videlicet. Per che ale Isole nostre per li nostri regusei vegnevano esser fatte e tagliate legne da fuoco le qual erano condute fora dela iurisdicion nostra. Il per che pur danno sequiva ale Isole e Isolani ne anche per quello aveva algun destro la cita nostra. Perho ordenemo, che damo aventi nessun nostro raguseo, ne chi per raguseo se appella olsi ne presumi ne debia per algun modo far ne tagliar legne da fogho ad alguna dele nostre Isole ne in terra ferma per condur e lequal voglia condur e conduca fuera dela iurisdicion nostra de ragusi con barca ragusea ne strania. E se per algun fosse contrafatto a nelo peccato ritrovato e preso per li Isolani o altri, lo patron e marinari e altri chi fosse cada in pena zoe lo patron de ypperperi cinquanta e marinari e altri chi fosse ad ypperperi XXV per cadaun quante fiade fosseno ritrovati contra fare. Dela qual pena mita sia deli Isolani o altri, chil retrovasse e prendesse e laltra mita sia del comun nostro. Ma se nello controbando ritrovati e presi non fossino, come deto ma fossino accusati che avessino contrafatto e conduto legne contro la forma del presente ordine si per che la accusa delo accusatore se retrovasse la verita cadano pur zascuno dessi tanto patron e marinari quanto altro per zashuna volta sere trovato abiano contrafatto alla detta pena pene sopradette e schiarite. De le qual pene la mita sia delo accusator e laltra mita sia del comun nostro. E lo patron e marinari o altri chi fossino non possiando pagar la parte solamente chi tochasse al nostro comun possino scontare stagando ne le prisoni del comun seradi a grossi sei lo zorno per zashadun di loro.

[NAREDBA O DRVIMA KOJA SE NE SMIJU ODNIJETI IZVAN JURISDIKCIJE DUBROVNIKA

Godine rođenja 1436, oznake XIII, dana 14. februara. U Velikom i Opštem vijeću dubrovačke države. Na zvuk zvona po običaju i na običajnom mjestu sastalo se (vijeće). Tom je vijeću prisustvovalo 97, a od 96 rečenih vijećnika bila je prihvaćena i potvrđena slijedeća naredba:

Budući da se na našim otocima za naše Dubrovčane sjeklo drvo za gorivo, a ta su drva odnesena bila van naše jurisdikcije, jer su od te sječe imali štetu otoci i otočani, a naš grad od toga nije imao nikažve koristi: naređujemo stoga da se od sada ubuduće ni jedan naš Dubrovčanin, ni onaj koji se naziva Dubrovčaninom, ne usuđuje, odvaži i ne smije ni na jedan način niti sjeći drva za gorivo (ogrjev) ni na jednom našem otoku (niti na kopnu), da bi odvodio i odvezio van naše dubrovačke jurisdikcije sa dubrovačkim brodom niti sa stranim brodom. Ako bi pak bio zatečen i nađen da je prekršio (zabranu) i uhvaćen od otočana ili od dru-

gih, gospodar broda i mornari (i drugi bilo koji) neka pretrpe kaznu, tj. gospodar broda 50 perpera, a mornari i drugi koji bi tu bili sa 25 perpera po glavi, koliko god ih bude zatečenih u prestupku. Polovica od te kazne pripada otočanima ili drugima koji bi ih našli ili uhvatili, a druga polovina neka pripada našoj opštini. Ali, ako ne bi bili nađeni i uhvaćeni u prestupku, kako je rečeno nego, ako bi bili tuženi da su prestup počinili (i odvezli drva) usprkos sadašnjeg naređenja, ako bi tužba tužitelja počivala na istini (bila istinita), padaju pod udar gornjih kazna svaki od njih kako gospodar (lade) tako i mornari tako i drugi, za svaki put što se pronašlo da su došli u koliziju sa rečenom naredbom. Od tih kazna polovica neka pripadne tužitelju, a druga polovica neka pripadne našoj opštini. A gospodar (broda) i mornari i drugi koji bi bili u nemogućnosti da plate samo dio koji bi pripadao našoj opštini mogu odležati ovu kaznu u opštinsko tamnici po 6 groša dnevno za svakog od njih.]

Liber Viridis, C. 295. f. 190.

23. VI 1442.

ORDO DIUISIONIS PLANINARUM CANALIS

Anno domini MCCCCXLII die XXIII Junij in Maiori et Generali Consilio Ciuitatis Ragusij in quo interfuerunt consiliarij LXXVI capti et firmati fuerunt ordines infrascripti per omnes contra I...

Item, che tute le terre de le dite planine se debiano inpossieder quelle et cestar et tignir la raxone a li paesani et in fati de li villani et in tute altre cose secondo se fa de le altre terre de la contra nostra de Canale.

Item, che tute le pasture de le dite planine siano et esser debiano comune de li habitatori delle terre et ville della contra nostra de Canal. Et per lo simel a tuti li animali deli habitatori tanto del destreto quanto de lo contrado et Astarea de Ragusa in posser pascolare per tute le terre de esse planine non lauorate senza alcuno impazo ouer contradicion del patrone ouer patrona de essa terra. Excepto che neli gai lassati per pascere de li boi aratori per li habitatori della villa. Et che non possa vna villa allaltra villa et per lo simel vna contrata alaltra deuedar a pascere li animali soi de vna contrada in laltra contrada. Excepto che ali gai soi possa deuedar la pastena secondo usanza.

Item, che tute le pasture de la dite planine siano et esser debiano zoe a tuti quelli de la cita et contrato de Ragusa et per lo simel a quelli de le Isole nostri paisani et oltratanto a quelli de Stagno et Punta zoe in pasere fare et taiare dele legno in quelle, exceptando li arbori che saranno lassati per ombra ali animali et per lo simele li arbori che produssero giande. Li quali arbori nessuno taiar possa ne debia soto pena de ypperperi cinque per zaschadum arboro. Li quali arbori debiano remagnir de quello deseno sopra le terre de le qual serano...

Item, che nesun tanto Vlachi quanto daltroe doue se voglia non possano vegnir a pascolar sopra li deti tereni de le dete planine lauorati. Et se alcuno vegnisse a pascular in suso tal tereno e dano alcun facesse

che sia tegnuto de mendar et refar tal dano dato a quello a cui fosse fato tal dano...

[UREDBA O PODJELI PLANINA U KONAVLIMA

Godine gospodnje 1442. dana 23. juna u Velikom i Opštem vijeću grada Dubrovnika, kojemu je prisustvovalo 76 vijećnika, bile su prihvaćene i potvrđene niže napisane odredbe od svih protiv jednog (glasa).

Takođe da se sve zemlje rečenih planina, u pogledu njihovog posjedovanja (držanja) i nasljeđivanja i u vođenju računa o seljacima i stvarima seljaka i svemu ostalome, imaju upravljati kao i ostale zemlje naše oblasti Konavala.

Takođe da svi pašnjaci rečenih planina budu i moraju biti zajednički stanovnicima zemalja i sela naše oblasti Konavala. I slično da se sve životinje stanovnika, kako iz okruga tako i iz knežije i Astoreje Dubrovnika, mogu napasati po svim neobrađenim zemljama tih planina, bez ikakve zapreke ili protivljenja gospodara ili gospodara te zemlje, izuzev po gajevima koje su ostavili stanovnici sela za ispašu volova za oranje. I da jedno selo ne smije zabranjivati drugom selu, a isto tako jedna oblast drugoj, da napasaju svoje životinje iz jedne oblasti u drugoj, jedino da se može zabraniti napasanje u gajevima po običaju.

Takođe da sve šume rečene planine budu i moraju biti zajedničke, naime svima iz grada i knežije Dubrovnika, a isto tako i onima sa otoka, našim seljacima. A tako isto i onima sa Stona i Pelješca. Naime, za napasanje i sječú drva u njima, izuzev stabala koja budu ostavljena za hlad životinjama i takođe stabala koja nose žir. Ta stabla da niko ne smije da sječe, pod kaznom od 5 perpera za svako stablo. Koja stabla moraju ostati onoj desetini na čijem zemljištu budu...

... Takođe da niko, kako Vlasi tako ma od kuda oni bili, ne smiju doći napasati na rečenom obrađenom zemljištu rečenih planina. I ako bi neko došao napasati na to zemljište i počinio neku štetu, da je tu štetu dužan platiti i naknaditi onome kome je šteta učinjena...]

Liber Virdis, C. 337. f. 209—211.

26. XI 1456.

ORDO SUPER RADICIBUS ARBORUM NON DERADICANDIS CAPTUS IN MAGNO CONSIPIO PER LXXXVI CONTRA VIII

Per che siando venuti a meno li legni per lo distrecto nostro de Ragusa al presente se desradicha le radixe deli boschi et gran quantita de tal radixe de arbore vien portada a vender. La qual cossa e total desfacion deli boschi perche dove sono cavate le radixe non ne speranza alguna che li debia pupular arbor alguna. Per tanto ad obviar a tal mancamiento per a misser lo rector et al suo consiglio che si debia ordinar e proveder in questo modo e forma.

Che da mo avanti nessuna persona sia di che condition si voglia olsa ne presuma per modo algun desradichar le radixe de algun arbore

de boscho in algun loco de tuto el destrecto de Ragusi salvo arando o vogliando seminar o pastinar le vigne li dove desradichera sotto pena a tal chi vignisse a desradicar in algun boscho de tuto el destrecto nostro per altra caxon de quele e ditto de sopra desser frustato e bollato de quatro bolle in la facia chadauno chi contrafacesse e per cadauna volta fosse contrafato. Et chadaun possa accusar li contrafacenti et habia ipperperi cinque deli denari de nostro comun, se per la sua accusa satrovera la verita.

E li vesconti e casnazi deli luoghi e distrecto noster siano tenuti inquirir et investigar per i luoghi lor sopra de cio e trovando algun contrafacente siano tenuti denunciarlo al conte nostro sotto el conta del qual fosse trova tal contrafacente. Et lassando algun deli vesconti e casnazi nostri algun savisse haver contrafato, che colui che lavera saputo e non lavera denunciato come ditto, debia esser posto in preson in le quale stare debia uno mexe continuo. Et vignando a notitia ad algun deli conti nastri de qualcheuno havesse contrafato debia e sia tenuto proceder contra li contrafacenti secundo el presente provvedimento. Et lassando de proceder cada esso conte alla pena de ipperperi 25 per chadaun e chadauna volta che contrafara de la qual pena la mita sia del comun e laltra mita sia delo accusator, se per la soa accusa satrovera la verita. Et chi navigasse tal radixe o conduxesse per algun modo per mar o per terra, qualo o quelli che fosseno trovati condur tal radixe debiano cader ala ditta pena desser frustadi e bolladi e perder debiano la barcha et altro cum che conduxesseno tal radixe dele qual cosse la mita sia del nostro comun e laltra mita sia delo accusator over inventor de tali radixe fosse conducte contra el presento ordine. E questo ordine over provvedimento in tuto e in parte se possa corezer zonter aminuir et in meglio reformar per la mazon parte deli consegli nostri.

[NAREDBA PRIHVAČENA U VELIKOM VIJEĆU SA 86 PROTIV 9 (GLASOVA) DA SE NE SMIJE VADITI KORIJENJE STABALA

Budući da je nastala nestašica drva u našem dubrovačkom kotaru: sada se vadi korijenje stabala u šumama i velika količina korijenja stabala nosi se na prodaju, a ova činjenica prouzrokuje totalno uništenje šuma, jer gdje je izrovano korijenje, nema nikakve nade da bi tu moglo da nikne kakvo stablo; stoga, da bi se stalo na put tom pomanjkanju (pogreški) gospodinu knezu i njegovom Vijeću, čini se da treba narediti i providjeti na ovaj način i ovom obliku:

Da od danas pa ubuduće ni jedna osoba bilo kojeg staleža neka se ne usudi ni odvaži ni na kakav način vaditi korijenje ni jednog stabla u šumama, ni na jednom mjestu u čitavom dubrovačkom kotaru: izuzetak čine mjesta gdje se hoće orati, sijati ili saditi vinova loza (rovati zemlju za vinograd), ondje gdje će se vaditi korijenje, pod pretnjom kazne za onoga koji bi došao da vadi korijenje u bilo kojoj šumi u čitavom našem kotaru, zbog drugog razloga osim onih koji su gore naznačeni, da bude šiban i žigosan sa 4 žiga na licu svaki onaj koji bi prekršio (ogrešio se) i za svaki put kada bi prekršio (ogrešio se). I svaki onaj koji bi tužio prekršitelja neka dobije 5 perpera novca od naše općine, ako bi se utvrdilo da je njegova tužba istinita.

A potknezovi i glavari kaznačina dotičnih mjesta i našeg kotara moraju istraživati i uhađati ove stvari po njihovim mjestima i ako nađu nekog prestupnika moraju ga javiti knezu pod čijom se jurisdikcijom našao taj prekršitelj. I ako neko od naših potknezova i glavara kaznačina pusti na miru nekoga za koga je znao da je prestupnik (krivac) neka onaj koji je to znao i koji ga nije javio, kako je rečeno, bude stavljen u zatvor: u tom zatvoru mora ostati čitav mjesec i ako neko od naših knezova dozna da je neko učinio prekršaj, dužan je da postupa protiv prekršitelja po sadašnjoj naredbi. Ako pak ne bude postupio, neka sam knez bude kažnjen sa 25 perpera za svako lice i za svaki put što će naredbu prekršiti. Od te novčane kazne neka polovina pripadne općini, a druga polovina neka pripadne tužitelju, ako njegova tužba bude istinita. Ako bi ko brodom vozio to korijenje ili vozio na bilo koji način po moru ili po kopnu: oni koji budu zatečeni da voze to korijenje moraju potpasti pod udar rečenog zakona, da budu šibani i žigosani i moraju izgubiti brod i ostalo čime su vozili takvo korijenje. Polovina od tog materijala neka pripadne našoj opštini, a druga polovina neka pripadne tužitelju ili onome koji je pronašao da je to korijenje bilo odvezeno protiv sadašnje naredbe. Ova naredba ili uredba (u cjelini) ili dijelom može se ispraviti, dopuniti skratiti i bolje preraditi većim dijelom od naših vijećnika.]

Liber Viridis, C. 417. f. 258—259.

2. IV 1763.

Luciano Michele di Giorgi oficiale sopra l' accomodamento della strada di Breno espone d'aver veduto con proprij occhi sotto Dubaz molti alberi tagliati di fresco d' aver inteso da più persone, che cià fu fatto a mano di Niccola Tomov di Cibaccia, il quale poi ha venduto le legna ricavate dal sudetto taglio ad Antun et a Mato Balettin da Canali e ciò perchè il medesimo Balettin ha confessato ad Giorgi, che egli per mezzò del suo Compagno Arbulich ha fatto il contrtto per sudetta legna, delle quali una gaeta condussero a Zaptat e li costò d, ti 7, et il rimanente vendero per l' uso della Cuparize de Breno. Et tantum exposuit.

[Gospodin Lucijan Miho Đorđi, časnik za popravak ceste u Župi, izlaže da je ispod Dupca vidio svojim vlastitim očima mnogo stabala koja su nedavno posječena te da je čuo od više osoba da je to učinio Nikola Tomov iz Čibače, koji je drva od te sječe prodao Antunu Arbuliću i Matu Baletinu iz Konavala, i to zato što je spomenuti Baletin priznao Đorđu da je on preko svog druga Arbulića napravio ugovor za spomenuta drva, od kojih je jednu gajetu odveo u Cavtat, što ga je stajalo 7 dukata, a ostatak su prodali za potrebe Kugarice u Župi. I toliko izložili.]

ASMM 18. v. sv. 136—3175/I. 1740—1769 f. 87.

5. IX 1782.

Ilija Ivan Sršen, Pavo Đura Bašica, Petar Puljo Palunčić, Đuro Nikole Labaš Dabelić, giudici di Babinopolje curam Zamagna e Saraca due de signori Senatori delle vicende con loro guiramento espongono:

Nel passato martedì Pavo Mattana ha portato del fuoco a Sut Ilija nell' isola di Meleda per fare la lagcina su le sue terre et essendo giovedì venuto un vento furioso il fuoco ha attaccato il bosco dei privati, che noi abbiamo spento sabato et abbiamo fatto guardia per tutta domenica, che il fuoco non si fosse nascosto, et il seguente martedì con la nuova furia del vento si è nuovamente suscitato il fuoco, che noi non abbiamo potuto spegnere in alcun modo et ha consumato tutto il bosco pubblico, che per altro quasi tutto era tagliato per i batali e per la borovina di bosco et in gran parte disecato della passata gelata. E quando il sudetto Mattana ha portato il sudetto fuoco sono stati presenti antun Djenovez e Nikola Sciojca et il Convento S. Niccola Benedettino.

Il nostro cancelliere la lettera pubblica circa l' inibizione delle Lazine l' ha letta a noi quattro . . . il primo del corrente.

[Ilija Ivan Sršen, Pavo Đura Bašica, Petar Puljo Palunčić, Đuro Nikole Labaš Dabelić, suci iz Babinog Polja, pred gospodinom Zamanja i gospodinom Saraka, pred dva gospodina senatora, postupno pod svojom zakletvom izlažu:

Prošlog utorka Pavo Matana donio je vatru na sv. Iliju na otočku Mljetu da bi na svom zemljištu napravio lazinu, ali kako je u četvrtak puhao jaki vjetar oganj je zahvatio šumu privatnika. Ogani smo pogasili u subotu te smo stražarili cijelu nedelju da oganj ne bi bio sakriven. Slijedećeg utorka s novim bijesom vjetra oganj se opet razbuktao i mi ga nismo mogli pogasiti ni na koji način te je popalio cijelu javnu šumu, koja je uostalom sva bila posječena u balvanima i u borovini za šumu (?) i najvećim dijelom osušena prošlim ledom. Kad je spomenuti Matana donio oganj, bili su prisutni Antun Đenoves i Nikola Šojka i Samostan benediktinaca sv. Nikole.

Naš kancelar je nama četvorici pročitao javno pismo o zabrani lazina prvog tekućeg mjeseca.]

ASMM 18. v. sv. 137—3176/I f. 70

4. VIII 1800.

Captum fuit de approbando infrascriptum regulamentum super pretiis lignorum, tegularum, mercedum et ceteris que spectant ad materiam Cupparizarum Breni firmatum modo ab Excmo Min. Cons. virtute e in exequutionem Partis ad Excso Rogator. Cons. captae sub die XXIV^a Mensis Julii prox prat.: Videlicet:

Che il protto e maestri dei tre forni della Cuppariza di Breno, quando non succedesse qualche giusto impedimento da essere per tale aggiudicato dall' Eccmo Min. Cons., debbano e siano tenuti d' ora in poi

ogni anno fare almeno tre cotture de' coppi e mattoni in ogn'uno dei detti forni, con che facendosi qualche anno meno di tre cotture in alcuno dei detti Forni, ipso facto, il proprietario di esso Forno perda e debba perdere i miglioramenti del medesimo, e l' Eccmo Minor Cons. debba subito esporli in vendita, ed il compratore averà il jus, e dovrà esercitare l' arte dei coppi con tutti i pesi però di sopra espressi, ed il ritratto dalla vendita dei detti miglioramenti debba essere disposto nella pubblica cassa, dalla quale si pagano le polizze per la terra, che serve per i detti coppi, e così si debba sempre ed ogni volta praticare, quando mancasse alcuno dei protti e maestri delle dette Cupparize di fare all' anno almeno tre cotture de' coppi col proprio forno.

Che li giudici di Babbino Pogle di Meleda siano obbligati sotto pena di due mesi di prigione per ciascuno fare ogni anno a tempo tagliare e portare alla Marina tanti carra di borovina, quanti ciascheduno dei detti Protti e Mri. richiedera a tempo per uso della propria Cuppariza.

Che li casalini di Babbino Pogle, Maranovich, Progiura e Coritti siano obbligati di fare il taglio delle detta legna, e portarli alla Marina, ed ogni volta che alcuno dei detti Casalini mancherà di eseguire quanto li sarà ordinato dai Giudici di Babbino Pogle su tal particolare, debba l' Eccmo Min. Cons. mandar quattro Barabanti per stare alle loro case, finchè avaranno adempito al loro dovere in proposito del detto taglio oportatura.

Che li detti Giudici di Babbino Pogle debbano in primo luogo far tagliare le detta legna, che poterano servire per la fabrica dello Schero e che debbano invigilare, che non vengano tagliate le piante, che possano servire per la detta fabbrica.

Che i proprietarj delle dette cupparize debbano pagare si Meledani la detta legna poste e misurate alla Marina di Breno a ragione di trenta per giascuno carro, qual carro s' intende della grandezza di braccia quattro quadrate come per terminaz dell' Eccmo Min. Cons. fatto sotto li 19. Lug. 1777.

Che Meledani siano obbligati di portare a Breno con proprie gondole la detta borovina.

Che ogni anno al fine della campagna li detti giudici di Babbino Pogle debbano venire in città a presentarsi all' Eccmo Min. Cons. per dare esatta relazione dello stato del pub^o bosco, ed il segret. et off. sia tenuto di leggere la detta relazione nel primo Ecc. Cons. di Pregati, che si radunerà, acciochè esso Ecc. Cons. possa ogni volta discutere la materia e terminare quanto sarà opportuno riguardo alla coltivazione del detto bosco, la quale è sommamente necessaria per il mantenimento del nostro Schero.

Che ogni volta, che il protto e il Mro delle Cupparize verrà a fare l' istanza, che se li ordinino a Meleda le legna, debba dire quanti carra di detta legna li abbisognino, e per altrettanti debba nel tempo stesso depositare il denaro in Segreteria ed alloro che sarà depositato il detto denaro e non prima debba scriversi a Meleda, che protino a Breno la detta quantità delle detta legna per uso della Cuppariza di quel protto e Mro. che averà depositato il datto denaro.

Che ogni volta, che saranno portate a Breno la detta legna e consegnate ai Cupparizi colla misura del carro di sopra indicata, debba il Prone

della gondola prendere il bollettino dal cancell. di Breno, e col medesimo portarsi qui in città per ricevere dalla Segretaria il denaro, che importeranno le legna da lui consegnate a Breno come sopra, cioè quella porzione, che importerà il suo nolo, la portatura alla Marina a Meleda ed il taglio, riservandosi per conto pubblico (quando fossero le legna del bosco pubblico) quella porzione che spetterà al pubblico, giusta la sudetta tassa, e non essendo legna del pub. bosco, la detta porzione dovrà riservarsi per darla a quella persona, di cui sarà il bosco, sopra il quale saranno state tagliate le legna.

Che dopo che sarà terminato il taglio della borovina del pub. bosco, siano obbligati li sudetti Ciudici di Babbino Poglie sotto le pene suespresse farla tagliare in altri boschi e dei Meledani stessi, e di altri proprietarj di Meleda facendo sempre sapere all' Off. dei SSi Proveditori dell' Armamento con la spedizione d' ogni gondola di detta legna in qual bosco sono state tagliate le medesime, acciò si sappia a chi deve riservarsi la sudetta porzione del denaro. Inculcandosi di più ai Conti di detta isola, che ogni qual volta qualche particolare non volesse permettere, che nel suo bosco si taglino le detta legna, debbano essi conti dare il braccio pub. a quei di Meleda per poterle tagliare...

[Bilo je zaključeno da se odobri niže propisani Pravilnik o cijenama drva, opekama, plaćama itd. koje se odnose na Kuparice u Župi, potvrđen od uzvišenog Malog vijeća i u izvršenju predloga uzvišenog Senata, koji je bio usvojen dana 24. srpnja prošlog, kako slijedi:

Da proto³⁾ i majstori triju peći Kuparica iz Župe kad ne nastupi neta opravdana zapreka, koju treba takvu da smatra Malo Vijeće, moraju i dužni su da od sada unaprijed svake godine barem tri puta peku kupe i opeke u svakoj od spomenutih peći. Za slučaj da se neke godine u nekoj peći ispeku manje od tri pečenja, samim tim vlasnik peći gubi i mora izgubiti svoje poboljšice, a Malo vijeće će peć odmah izložiti prodaji, te će kupac imati pravo i moraće obavljati zanat (pečenja) kupa sa svim gore spomenutim teretima. Utržak od prodaje rečenih poboljšica mora se položiti u Javnu blagajnu, iz koje se plaća najam za zemlju koja služi za rečene kupe. Tako treba uvijek i svaki put postupiti kad neki proto ili majstori rečenih Kuparica ne bi izvršio barem tri pečenja kupa u vlastitoj peći.

Da su suci iz Babinog Polja obavezni, pod prijetnjom zatvora od 2 mjeseca za svakoga, da svake godine dadu posjeći i donijeti na obalu toliko kara borovine koliko bude na vrijeme tražio svaki od spomenutih prota i majstora za potrebe vlastite Kuparice.

Da su seljaci Babinog Polja, Maranovića, Prožure i Korita obavezani posjeći rečena drva i donijeti ih na obalu. Za slučaj da neki od rečenih seljaka ne bi izvršio koliko mu u tom pogledu bude naređeno od sudaca Babinog Polja, Malo vijeće mora poslati četiri barabanta (redara) da stoje u njihovim kućama dok ne izvrše svoju dužnost u pogledu sječe i dovoza.

Da rečeni suci Babinog Polja na prvome mjestu moraju dati posjeći ona drva koja mogu služiti za građu na brodogradilištu te da moraju

³⁾ Protomajstor tj. glavni majstor

u uvijek bdjeti da se ne sijeku ona stabla koja mogu služiti za rečenu gradnju.

Da vlasnici rečenih Kugarica moraju platiti Mlječanima rečena drva sa dovozom do obale u Župi i tamo izmjerena po 30 dukata za svaki kar. Taj kar se razumije veličine četiri naručja četvorna, kako je to odlučilo Malo vijeće 19. srpnja 1777. godine.

Da su Mlječani dužni s vlastitim gondolama donijeti borovinu u Župu.

Da su svake godine po završenom paljenju krečana rečeni suci Babinog Polja dužni doći u grad i prijaviti se Malom vijeću, da bi dali tačan izvještaj o stanju javne šume, a tajnik i časnici su dužni pročitati ovaj izvještaj na prvoj sjednici Vijeća umoljenih koje će se sastati da bi rečeno Vijeće moglo svaki put raspravljati tu građu, zaključiti koliko će biti potrebno u pogledu njegovanja rečene šume, koje je vrlo potrebno radi izdržavanja našeg brodogradilišta.

Da svaki put kad proto ili majstori Kugarica podnesu molbu da im se na Mljetu naruče drva moraju naznačiti koliko im kara drva treba i istodobno položiti Tajništvu odgovarajuću svotu novca. Kad bude položen novac, a ne prije, treba pisati na Mljet da donesu u Župu rečenu količinu drva za potrebe Kugarice onog prota i majstora, koji je položio rečeni novac.

Da svaki put kad bude donesena u Župu rečena drva i prodana Kugaricama po naprijed spomenutoj mjeri, patron gondole mora od župskog kancelara uzeti ceduljicu i s njome doći u grad da od Tajništva primi novac koji će predstavljati protuvrijednost drva koje je predao u Župi, tj. onoliko koliko će iznositi brodarina, dovoz do obale na Mljetu i sječa, zadržavši za javni račun (blagajna) za slučaj da su drva iz javne šume onoliko koliko pripada javnoj blagajni prema gornjoj cijeni. Za slučaj da drva nisu iz javne šume, rečeni iznos će se pohraniti da bi se dao onoj osobi čija će biti šuma, a u kojoj je posječeno drvo.

Da su, pošto se završi sječa borovine iz javne šume, rečeni suci iz Babina polja obavezni, pod prijetnjom spomenutih globa, da dadu posjeći u drugim šumama i od istih Mlječana i od drugih vlasnika na Mljetu, da javljaju uvijek časnicima gospode providnika naoružanja pri pošiljci spomenutih drva po svakoj gondoli u kojoj su šumi posječena, da bi se znalo za koga se ima rezervirati spomenuti iznos novca. Osim toga se strogo naređuje glavarima rečenog otoka da svaki put kad neko ne bi htio dopustiti da se u njegovoj šumi sijeku rečena drva da moraju dati javnu pomoć onima na Mljetu da bi mogli posjeći drva.]

Cons. Minus 5/113 f. 62—68

10. I 1801.

La prima parte è di terminare, che nella nota locazione fatta dai SSi Prori di S. Maria di Castello non possa il noto conduttore Passarich ne tagliare ne sradicare alcuna sorte di legname fin tanto che i detti SSi Prori, non avranno fatto fare la perizia per mezzo di persone loro ben

viste delle cose nominate nella detta locazione e portata alla cognizione dell' ecco Senato una tale perizia . . .

[Prvi je predlog da se utanači da na poznatom mjestu određenom od gospode prokuratora Sv. Marije od Kaštela poznati zakupac Pasarić ne može niti sjeći niti iskorijeniti nikakvu vrstu drva dok navedena gospoda prokuratori ne nareda da se izvrši vještačenje od strane osoba, koje su dobro upućene u te stvari u navedenom mjestu, te dok to vještačenje nije stavljeno do znanja uzvišenom Senatu . . .]

Cons. Rog. 3/208 f. 7.

13. IV 1808.

Il Vice Conte di Stagno scrive, che i pescatori delle Ostriche domandano il permesso di poter tagliare li rami nel bosco pubbliche detto Posvis non trovando altri boschi a proposito per questo affatto.

I pescatori dell' ostriche mi hanno fatto delli reclamazioni il taglio delli rami, per il getto delli medesimi a Bistrina per le ostriche, dicendo . . . oltre il rimanente del bosco pubblico, che esiste nel luogo detto Posvis tra le mura della città . . . ricordandomi anche io, che anni fà la Republica aveva accordato alli sudetti il taglio nel detto bosco.

[Vice Conte Stona piše da lovci ostriga mole da mogu posjeći grane javne šume zv. Pozvis pošto ne mogu da nađu drugdje šume za ovaj posao:

Lovci ostriga zahtijevaju sječu grana kako bi ih mogli baciti u Bistrinu za ostrige, govoreći . . . dalje od ostataka javne šume, koja se nalazi na mjestu zv. Pozvis između zidina grada . . . sjećam se i ja da je Republika prije više godina dozvolila rečenim lovcima ostriga sječu te šume.]

Acta gallica 77, g. 1808, N° 362

4. IX 1808.

Il delegato a Stagno dimanda la permissione per Giuseppe Villenich di Ragusa che possa tagliare 30 piante di zappino alte 30 piedi e che hanno di circonferenza 1 piedi e 1/2 nel bosco della signora vedova Madde Sorgo a Trappano.

[Delegat (izaslanik) Stona moli dozvolu za Josipa Vilenik iz Dubrovnika da može posjeći 30 stabala »zappino«, visokih 30 stopa, a koja imaju obim 1 i 1/2 stopu u šumi gospođe udovice Made Sorgo u Trpnju.

Kaznačić

4. septembar 1808.

Indossato alla Lettore

Da rimettersi al signor Triquenot colonello d' artiglieria per favorire la sua opinione all' infrascritto nel taglio degli alberi nominati alla lettera restituendone la medesima per le ultreriori risoluzioni sul proposito.

[Da se preda gospodinu Triquenot-u, artiljerijskom pukovniku, da bi se dobila njegova privola za sječu drva pomenutih u pismu, vraćajući isto pismo za daljne odluke po predloženim.]

Garagnin

Acta gallica 77, g. 1808, № 2185

Z A K L J U Č A K

Dubrovačka Republika je rano pristupila zaštiti svojih šuma zakonskim propisima. U statutima gradova i otoka, a naročito u odredbama o podjeli i upravljanju novopripojenih područja, unesena su i poglavlja koja govore o pripadnosti, pravu korištenja i zaštiti državnih šuma. U tom pogledu izdavane su i posebne zakonske odredbe. Ove se odnose, uglavnom, na zabranu samovoljnih sječa, izvoz drveta van dubrovačkih granica, krčenje, izazivanje požara, lažiranje šumskih površina, na ograničenje prevelikog broja domaće i zabranu paše tuđoj stoci. Pojedine odredbe sadrže detaljnije propise o kažnjavanju počinitelja šumskih šteta. Lakši prestupi su najčešće kažnjavani novčano i zatvorom, a teži (izvoz drveta, krčenje šuma i dr.) čak i drakonskim mjerama (oduzimanje zemlje, spaljivanje kuća, fizičko unakazivanje po licu i sl.). U važnijim stočarskim predjelima (Pelješac, Mljet i dr.) bio je ograničen broj domaće stoke, ali se ona nesmetano kretala preko cijele godine po svim šumama, osim po gajevima ostavljenim za ispašu volova za oranje. Pastirima iz obližnjih hercegovačkih i drugih zemalja bilo je zabranjeno da napasaju svoju stoku na dubrovačkom području.

Republika nije nikad imala organizovanu šumarsku službu niti posebne organe za tu svrhu. Zakonske odredbe o šumama sprovodila je preko raznih svojih činovnika (knezova, potknezova, kaznaca, providnika, sindika, prokuratora itd.). Nadzor nad šumama vršio se i preko seljaka. Oni su kolektivno odgovarali za štete u svojoj okolini. Prijavljivanje prekršitelja bilo je obavezno za sve, nagrađivalo se obično polovinom ubratih globa i držalo se strogo u tajnosti. Za prilike u ono vrijeme to je bilo dovoljno da se nadziru i najudaljenije šume i pohvata veći broj prekršitelja, čak i za manje presteupe. Zahvaljujući tim strogim, ali nužnim, mjerama sačuvala su se šume na dubrovačkom području sve do danas bolje nego u obližnjim zemljama u prošlosti pod tuđom (mletačkom i turskom) vlašću, koja i onako nije imala dovoljno razumijevanja za naša prirodna dobra uopšte.